

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Български език и литература (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

ИСТОРИЯ

Българска история (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Математика и информатика (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Предучилищно начално образование
Педагогика (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**

Химия
Природните науки в образованието
естествонауки, биология,
география,
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Професионално образование (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Стратегии на образователната
и научната политика (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

Философия

Философия (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Чуждоезиково обучение (10 клас)
11 клас, 2015 г. номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

10 6 – 11 МАРТ
2015 г.

Предприемачество с понички

*Откъс от „Предприемачеството
в извънкласните форми
на работа в начален етап. Формиране
на умения за самооценка на учениците“*

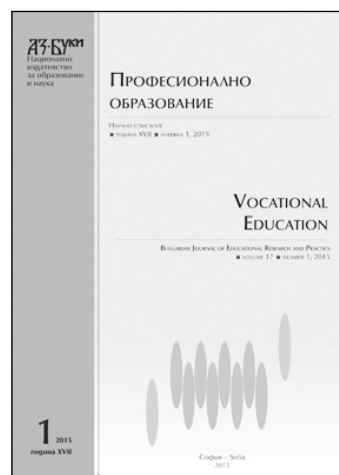
Йовка Петкова

СОУ „Пейо Яворов“ – Сливен

Съвременното обучение за развитие на българското училище се основава на идеята за конструктивизма. Идеята за личностноориентирания образователен процес е подход, свързан с промяната на роляте на учителя и ученика. Промяната на позициите изисква преминаване от състояние на пасивност към състояние на активност. Този тип нагласа формира поведение, като променя позицията, придава ѝ смисъл, стимулира учениците и ги самоусъвършенства. Ученето от този тип дава възможност на самия ученик да покаже, да разкрие индивидуалните си способности. Освен че се налага промяна в позицията учител – ученик и ученик – учител, това налага и промяна в позицията общество – училище – семейство, което предполага нов тип взаимодействие. В това взаимодействие на преден план изпъква ценността на детето с неговата изява и способност.

Личностноориентираният образователен процес трябва да бъде съобразен с възрастта на малкия ученик и с неговото социокултурно състояние. Също така може да се наложи и нов тип общуване поради потребностите на ученика от самоизява и от позитивна намеса на възрастните в процеса на преодоляване на трудностите, пред които е изправен. Всеки ученик се нуждае от непрекъснато доказване на своите възможности, дори когато се заема с непосилни задачи, за които няма необходимост.

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева

E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактори

Николай Кънчев

0888 81 56 45

Гергана Великова

0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 1/2015:

ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

Предприемачеството в извънкласните форми на работа в начален етап. Формиране на умения за самооценка на учениците / *Йовка Петкова*

МЕТОДИКА И ОПИТ

Формиране на начална икономическа грамотност в обучението по „Домашен бит и техника“ / *Хава Велиева*

Формиране на толерантност и емпатия при 5 – 7-годишните деца / *Надие Карагъзова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Екипно преподаване – един от пътищата за развитие на комуникативни компетентности за инженери / *Сеня Терзиева, Веселина Коларски*

Мястото на образователните сайтове и софтуерните продукти в процеса на обучение / *Бисерка Василева*

Системата за професионално ориентиране и консултиране на деца със специфични потребности в България – исторически тенденции и съвременно състояние / *Моника Богданова*

В защита на българския жестов език: необходима информация, съдържание и практическо приложение / *Мирияна Мошева*

ПРОЕКТНИ РЕЗУЛТАТИ

Съхраняване и възстановяване на архитектурното наследство и изграждане на културни райони на територията / *Миглена Молхова, Зорница Станева, Силвия Иванова*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

90 години Средно общообразователно училище „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Абланица. Ролята на главния учител – модератор, медиатор, наставник / *Сълзета Зейнева*

Професионализмът в управлението на училището в малките населени места – споделен опит от ръководството на СОУ „Св. Паисий Хилендарски“, с. Абланица / *Мехмед Имамов, Калинка Гайтанинчева*

Децата невинаги помнят това, на което ги учите, но помнят това, което сте / *Ирзан Конадова*

Учителската професия – предизвикателство или задължение / *Зейнеп Топова*

те знания и компетентности. Преодоляването на трудностите обогатява интелектуалното му развитие. Степенуването на трудностите се съобразява с възможностите на ученика за справяне с тях. Неколкократно изживяване на неуспехи винаги се превръща във фактор, който може да затвори детската спонтанност, инициативност и творчество. Откриват се адекватни подходи, свързани с рефлексивно поведение за постигане на познавателни резултати, самоконтрол и самооценка на дейността, която са извършили. Това гарантира по-висока степен на свобода за реализиране на заучените познания по метода „проба – грешка – проба“. Обогатяват се и се утвърждават основните принципи – адекватност, индивидуално развитие, психологически комфорт. Това са личностно ориентираните принципи. Функционално културологични принципи са: интеграция, системност, учебно съдържание, обмислено отношение към света и ориентировъчни функции на знанията. Дейностно ориентирани принципи са: принцип за субекта – субективно педагогическо взаимодействие, управление на прехода от дейност в учебна ситуация към дейност в житейска ситуация, балансиране на учебно-познавателната дейност и самостоятелната дейност, креативна насоченост или формиране на потребности от творчески и нестандартни изяви, съблюдаване и оформяне на образователна дейност.

Идеята, заложена в настоящата разработка, намира приложение в проект УСПЕХ по направление „Предприемачество“, клуб „Искам да успея“, конкретно приложение на част от програмата на „Джуниър Ачийвмънт“ за България – IV „а“ клас.

Основните цели на програмата „Джуниър Ачийвмънт“, които желаех да постигна, са свързани конкретно с една от програмите за начален етап: „Нашата общност“.

Целите на учебна програма **Нашата общност** са:

- Да допълни учебната програма по обществени науки в началния курс с понятия и умения, свързани с бизнеса и икономиката.
- Да помогне на учениците да открият многообразието от професии и работни места.
- Да разшири познанията на учениците за видовете бизнес в общността.
- Да разшири разбирането на учениците как гържавата подкрепя услугите за повишаване на благосъстоянието на своите граждани.

Избрано

– Да развие и разшири разбирането на учениците как гражданите трябва да поемат отговорност за благосъстоянието на своята общност.

– Да покаже на учениците значението на образованието за бъдещото им професионално развитие.

Програмата изучава отговорностите и възможностите в нашата общност, като води учениците през една обществена дейност, бизнес, който оперира в рамките на общността, и подчертава подкрепата, която правителството оказва за развитието на този общественоразвиващ бизнес.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

– Разбиране и използване на понятията, свързани с бизнеса и икономиката: *Банка; Бизнес; Бюлетин; Взаимозависимост; Гласуване; Данъци; Дефект; Държавна власт; Желания и нужди; Избор; Икономически институции; Качество; Компромис; Кръгообразен поток; Общност; Пари; Полза; Производство/Производителност; Професия; Разделение на труда; Ресурси; Специализация; Стимул; Стоки; Умения; Услуги.*

– Познаване на многообразието от професии и работни места.

– Разширяване познанията на учениците за видовете бизнес в общността.

– Разширяване разбирането на учениците за начините, по които държавата подкрепя услугите за повишаване на благосъстоянието на своите граждани.

– Разширяване на уменията за работа в група.

– Формиране на отношения на взаимопомощ и уважение към различното мнение.

– Разбиране и изпълняване на инструкции за работа.

– Формиране на умения за изработване и реализация на проект.

– Формиране на мотивация за учене по останалите учебни предмети.

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“, кн. 1

Културата в контекста на педагогиката

*Откъс от „Теоретична рефлексия
на училищната култура“*

Иржи Прокоп

Карлов университет – Прага

Думата „култура“ е сред най-често използваните понятия от всекидневния ни речник и същевременно културата е една от най-важните категории на социалните науки. С понятието „култура“ традиционно се занимават социологията, културната антропология, социалната психология. Днес изследването на културата е едно от ключовите предизвикателства за мениджмънта, маркетинга и социалната комуникация. И въпреки това тълкуването на този термин не е просто и галеч не е еднозначно.

1. Понятието „култура“

Въвеждането на понятието „култура“ в речника на нашата съвременна цивилизация е заслуга на Марк Тулий Цицерон в Тускуланските беседи около 45 година пр.н.е., като той започва да обозначава с латинската дума „cultus“, означаваща отглеждане, култивиране, обстоятелства, свързани с дейностите. Той измества понятието от cultus agrī към agro cultus animī, т.е. от обработката на земя към отглеждане на духа. Така поставя основите на понятието „култура“ като характеристика на човешкото познание. Прибавя към античното понятие за култура хуманизма, където на културата е предоставена функцията да създава разделителната линия между човека и природата. В тази концепция човекът, благодарение на културата, излиза от природата.

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 1/2015:

КУЛТУРА И ЛИДЕРСТВО В ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Организационна култура и лидерско поведение / *Вяра Гюрова*

Теоретична рефлексия на училищната култура / *Иржи Прокоп*

Компетенции на директора на ресоциализираща институция / *Катажина Мирослав-Навроцка*

Култура и лидерство в образователни институции (резултати от емпирично изследване) / *Божидара Кривирадева*

The Selected Aspects of School Culture in Teachers' Perceptions / *Joanna M. Łukasik, Norbert G. Pikula*

Organizational Culture: Theory and Reality / *Inna Leonidovna Fedotenko*

Особености на организационната култура в образователните институции в Казахстан / *Жанат Бактыбаев*

Analysis of Organisational Architecture in Non-Business Organisations for the Purposes of Organisational Development Strategy Design / *Snezhana Mojsovska Salamovska*

**125 ГОДИНИ
ПРЕДУЧИЛИЩНО
ВЪЗПИТАНИЕ В ШУМЕН**

125 години предучилищно възпитание в Шумен / *Живка Тонева*

**ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ
ПРОНИКНОВЕНИЯ**

Детето като изследовател и творец – във фокуса на европейските педагогически концепции / *Боряна Иванова*

Проучване на някои страни от физическото развитие на учениците от начална училищна възраст / *Крася Каваклова*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Методическото обединение в детската градина за гражданско образование на децата от предучилищна възраст / *Анета Петрова, Яница Бочева*

КНИЖНИНА

Отзив за книгата „Образователен дизайн (концептуални основания и практически решения)“ / *Иса Хаджиали*

В епохата на Просвещението културата се възприема като процес, чрез който се постига усъвършенстване на физическите и психическите сили на човека. Абстрактното значение на думата „култура“ вероятно за първи път се появява в Германия през XVIII век. Френският термин „culture“ се използва в края на XIX век от Емил Липре в речника му, където значи „култивиране, селскостопанска дейност“. В англосаксонския свят изразът „culture“ се разпространява в абстрактния си смисъл в началото на XX век. В нашите страни, дори и в абстрактната си форма, изразът „култура“ се появява изключително във връзка с изкуството и също във фразата „корпоративна култура“.

Настоящата статия не се занимава с понятието „култура“ в контекста на изкуствата (литература, музика, визуални изкуства, архитектура), а терминът „култура“ тук се разбира в контекста на ценностите, обичаите, традициите, поведението, методите за комуникация, които хората са научили и споделят като част от определени групи.

В литературата така разбраната култура означава по-широко понятие. Там културата се създава от хората и обикновено се конструира в опозиция с природата. Тя включва всичко, което човек е създал и пресъздал в течение на поколения, като културата съжителства с хората, но не се пресичат взаимно. Човешките творения са материални – имат материален характер, и нематериални – с духовен характер, т.е. мисли, идеи, отношения и т.н.

Нематериалните продукти се предават в обществото в процеса на образование (Nový, Surupek, 2002).

Дефинирането на понятието култура не е лесно, тъй като тя може да се разбира по различни начини.

Културата като навици и начин на поведение

В този случай поставяме акцент върху поведението, типично за дадена среда. Тези общи прояви на поведение са свързани с психичните качества на представителите на различните културни групи.

Културата, разбрана като „духа на нацията“

Идентифицира елементите, които отличават хората от останалия животински свят, представлява интегриран комплекс от идеали и ценности.

С определяне на понятието „култура“ са се занимавали много автори, които са подхождали към тази тема от различни гледни точки, особено антропологична, социологическа, психологическа и не на последно място – от мениджърска.

За създател на модерното глобално научно определение се счита Е. Б. Тейлър, който предлага в увода към работата си „Примитивната култура“ (1871) първата антропологична дефиниция на термина. Според него „културата е един цялостен комплекс, включващ знания, убеждения, изкуство, морал, право, обичаи и всички други способности и навици, които се изискват от човека като член на обществото. Така че културата не е само изкуство и музика, както понякога се обобщава, а преди всичко включва норми и ценности, в рамките на които се реализира нашият социален живот, нашето съзнание за добро и зло, нашият език, нашата религия и т. н.“ (Nový, Surynek, 2006: 77 – 78).

Социологически подход

За класик на този подход се счита холандският професор Херт Хофстеде. Светът според него е пълен със сблъсъци между хора, групи и народи, които мислят, чувстват и действат по различен начин. В същото време обаче хората, групите и народите са изправени пред едни и същи проблеми, чиито решения винаги изискват сътрудничеството на всички. Това са политически, екологични, икономически, здравни, военни и други проблеми. Според Хофстеде културата е колективно явление, защото тя е (най-малко частично) споделяна от хора, които живеят или са живели в една и съща социална среда, където близат в контакт с нея. „Това, което отличава членовете на една група или категория хора от друга група, е колективното програмиране на ума. Културата е научена, не е наследена. Тя се получава от социалната среда, не от гени и следва да бъде разграничена от човешката природа, от естеството на отделните лица“ (Hofstede, 1991: 5).

Хофстеде избира за изследването си социологическия подход, чиято основа са прегледи, статистически анализи, графики, сравнителен анализ и други методи. Той прави проучването си заедно с екипа си в клоновете на IBM по целия свят, с акцент върху културните различия в поведението на служителите.

Определя основните нива на културата:

- ниво на националната култура;
- ниво на културата, свързано с определена етническа група, религия или език;
- ниво на култура, свързано с принадлежност към даден пол;
- ниво на култура, свързано с принадлежност към дадено поколение;
- ниво на култура, свързано с принадлежност към дадена класа;
- ниво на организационна култура.

Клосковска (1967) смята, че културата може да бъде накратко определена като относително интегрирана единица, включваща човешкото поведение и неговите творения, и това поведение се регулира в дадена общност в процеса на взаимодействие между създадените типове.

Според Парсънс (1971) културата е част от поведението, което спазва общите процедури и където се намират общи черти в поведението на индивидите. Културата се отнася до това, което е споделяно, обществено и общо.

Антропологичен подход

Антропологичният подход търси разбиране на отделните общности отвътре чрез пребиваване известно време в рамките на определена специфична група. Представител на този подход е французинът Филип Д'Ирибарн (Šroněk, 2000). За изследването си той избира три филиала на една и съща фирма (базирана във Франция, САЩ и Холандия), която има идентична производствена програма и се стреми да постигне еднакви резултати. Начинът, по който това се е случило обаче, е напълно различен поради културните различия между отделните държави. Д'Ирибарн наблюдава начина, по който хората комуникират помежду си на работното място, отношенията между работниците и началниците, организацията на работа. Той не работи със статистика, а анализира поведението на индивидите. Този качествен подход може да допълни количествено социологическия подход, избран от Хофстеде.

Антропологичната концепция за култура се разбира като система от артефакти, социално-културни регулирания и идеи, споделени и предадени от членовете на обществото. Антропологичната концепция няма оценъчна функция.

Друг привърженик на този подход е Браун (1995), който твърди, че култура, това са всички приемливи и моделирани начини на поведение на хората. Това е общият знаменател на разбирането, мисленето, чувствата и действията. Проявява се и с външни белези.

Културата е по същество една специфична форма на организация и развитие на човешката жизнена дейност, материализирана в начините за физическа и умствена работа, в системите от социални норми и институции, в духовните ценности в отношението към природата, сами по себе си и на човека към самия себе си.

Психологически подход

Представител на този подход е Мацумото (Мацумото, 2000: 24), който дефинира това понятие като „динамична система на явни и скрити правила, създадени от групата с цел оцеляване, включващи нагласи, ценности, вярвания и норми на поведение, споделяни от групата, но вътрешно и в различна степен от лицата в група, предавани от поколение на поколение, относително стабилни, но с потенциал да се променят с течение на времето“.

Създаването на единна дефиниция за култура е много трудно. От антропологична гледна точка културата е всичко, което е характерно за определена група хора, независимо дали това е една общност, фирма или нация. От социологическа гледна точка културата е най-вече в разбирането ѝ като споделени и практикувани ценности в определена група хора.

Въз основа на тези три подхода можем да дадем дефиниция за културата, която се състои от следните, свързани помежду си твърдения:

1. Културата се представя от модел на поведение, който се придобива, усвоява и предава чрез символи.

2. Тези символи представляват специфични продукти на човешките общности (включително културните артефакти).

3.3. Основа на културата тогава са:

а) исторически получени и подбрани идеи и свързаните с тях ценности;

б) механизмът за социално наследство, който осигурява необходимата историческа приемственост.

Поведението, независимо дали колективно, или споделено, илюстрира културата, но не е култура.

То става култура тогава, когато носи смисъл, даден му от мисленето (реално или въображаемо) на общността.

Култура на промените

Всички култури непрекъснато и постепенно се променят, някои по-бързо, други по-бавно. Това е резултат от изобретенията и тяхната употреба, международното разпространение на отделните елементи на културата, взаимното влияние между предаващия и приемащия.

През 1937 г. антропологът Ралф Линтън пише есе, наречено „Стопроцентовият американец“, в което описва това, което един типичен американец прави от ставането си от леглото до отиването си на работа. Линтън описва нещата, които американецът използва или в които се облича при сутрешното миене, обличане и закуска, и изследва културния им произход. На разсъмване нашият стопроцентов американец се събужда в легло в близкотоизточен стил, облечен в пижама, греха с произход от Източна Индия. Той поглежда към часовника – устройство, изобретено в средновековна Европа, става и отива в банята, която е най-американска от всички стаи. Но там се появява римска вана и тоалетна, оглежда се в стъклено огледало (гревен Египет), измива си лицето със сапун, откритие на гревните гали, и се избърсва с турска кърпа. След това облича свободно падаща греха, чиято кройка според обясненията на Линтън идва от гревните номади, живеещи в азиатските степи, и си обуща обувки, които съответстват на гревногръцкия модел. След това отива в кухнята, налива си чаша

кафе от зърна, открити от арабите в етиопските планини, и пали цигара, която е дар (или откъсване) от индианците от Новия свят. Линтън продължава с обясненията си, но основният урок е ясен. Никоя култура не е чиста, без влиянието от външния свят. Човешкият прогрес е създаване на всички общества – минали и настоящи, и всички култури са хибриди (Murphy, 1998: 34 – 35).

2. Култура на училището Училището като организация

Всяко училище е уникална социална формация. От гледна точка на теорията за организацията за характеризиране на училището са важни следните параметри:

1. Училището е формация, която по някакъв начин е подгредена и управлявана. От тази гледна точка проследяваме как училищата работят въз основа на интерактивното взаимодействие и комуникационните процеси, протичащи в тях, например как училището се контролира от управата си (директори, заместници).

2. Училището е формация, която произвежда нещо. От тази гледна точка, става въпрос за идентифициране на резултатите, генерирани от училищата, като от оценката им се прави извод за качеството или ефективността на училищата.

3. Училището е формация, интегрирана в своята среда. Това становище показва какви отношения и сътрудничество имат училищата със своите естествени партньори, каквито са, от една страна, родителите на учениците, и от друга – общността, в която се намира дадено училище (Průcha, 1997).

Всички тези аспекти от гледна точка на училището са много сериозни, но в училищната среда съществуват във взаимовръзка и не могат да се разглеждат отделно.

След 1989 г. се промениха не само училищната среда и климатът в училище, но също така и правната и социалната среда. Беше намалено централизираното вземане на решения за образованието, откри се пътят за по-голяма автономия на училищата да създават учебни програми и преподавателите да имат повече пространство за работата си. По-голяма отговорност е делегирана на училищната управа. Има промяна и в поведението на учениците. Училищата трябва да се справят с все повече проблеми при липсата на дисциплина у учениците, проявите на тормоз, агресия и насилие сред децата. В момента съществуват много явления, които засягат вътрешните отношения в училището. Разбира се, в интерес на всяко училище е вътрешните взаимоотношения да са положителни.

Училищният мениджмънт трябва да се стреми да създава положителна атмосфера, така че учениците, учителите и другите служители да се чувстват комфортно. В резултат от тази ситуация учениците ще участват активно в преподаването, ще се съобразяват с естествения авторитет на учителя и задължението му да ръководи обучението.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 1

Очакваме резултати от PISA в края на 2016 г.

*Откъс от „PISA 2015 ще се проведе изцяло
в електронен формат“*

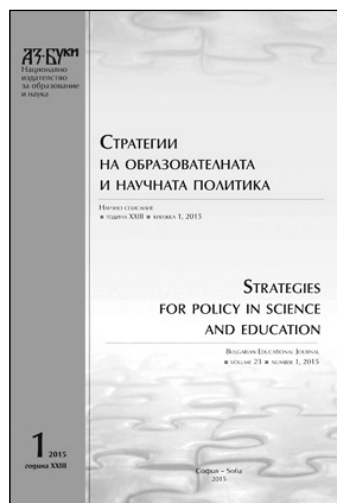
Неда Кристанова

Център за контрол и оценка на качеството
на училищното образование

Центърът за контрол и оценка на качеството на училищното образование (ЦКОКУО) е координатор на редица международни изследвания в областта на образованието. Всяко изследване е насочено към конкретна възраст и област/предмет на оценяване и има различна специфика, но има общи характеристики за всички изследвания.

Всички изследвания се реализират от международен консорциум, който е отговорен за разработването на надежден инструментариум и изпълнява строги процедури при неговото създаване. За всяко отделно изследване организациите, които участват в консорциума, са различни – международно признати в областта на оценяването и статистиката. Освен книжки с тестови задачи в съответната област всяко изследване е придружено и от контекстуални въпросници за средата, които се попълват винаги от учениците и от директорите на училището. В някои изследвания има допълнителни въпросници, които се попълват от учители и/или родители. Събраната информация от въпросниците е изключително важен елемент при интерпретиране на резултатите от местовете. Националните координатори, както е ЦКОКУО, имат важната роля да изпълнят всички стандарти на съответното изследване, за да може да се гарантира обективност и коректност на данните. Всяко изследване има различна периодичност

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Албена Миланова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 1 /2015:

КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ

ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

*Monitoring Teachers' Socio-
Cultural Competency in a
Multicultural Environment /
Irina Koleva, Plamen Makariev,
Yanka Takeva*

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

*Компетентността и компе-
тенциите на личността – стра-*

тегия на университетското образование през XXI век / *Румяна Милкова*

Обект/и на наративната педагогика в контекста на дихотомията „наука – обект“ / *Любомир Попов*

ОБРАЗОВАНИЕ В ИНФОРМАЦИОННОТО ОБЩЕСТВО

Иновативен модел за интеграция в Европейското образователно пространство чрез приложение на Wiki-платформата The Learning Machine Ltd за сертифициране на дигитални компетентности / *Даниела Самарджиева*

ОЦЕНЯВАНЕТО В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

PISA 2015 ще се проведе изцяло в електронен формат / *Неда Кристанова*

Анализ на постиженията на българските ученици по природни науки в PISA 2006, 2009, 2012 през призмата на трите фактора – учебни програми, преподаване и оценяване / *Гая Шуманова, Катя Минева, Лили Самуркова, Надка Филипова*

на провеждане, важен елемент е сравнимостта на данните между различните цикли и изработването на процедури, които да осигуряват валидността на изследването. Една от тези процедури е използването на група от едни и същи задачи във всеки следващ цикъл на даденото изследване.

Основните етапи от реализирането на дадено изследване и отговорните за това са:

– разработване на рамката за оценяване – международен консорциум;

– разработване на местови задачи и контекстуални въпросници за средата – международен консорциум;

– изготвяне на извадка за пилотното изследване – международен консорциум;

– провеждане на пилотното изследване с около 1500 ученици в държава, което цели да провери доколко са качествени местовите задачи и контекстуалните въпросници и има ли необходимост от промяна или изключване на „неработещи“ задачи – национален координатор;

– изготвяне на извадка за същинското изследване – международен консорциум;

– провеждане на същинско изследване с извадка от около 4500 – 5000 ученици – национален координатор;

– оценяване на отговорите, въвеждане на данните, обработка на данните – националният координатор по строго описани правила за оценяване на местовите задачи и процедури, разписани от международния консорциум;

– анализ на резултатите и публикуване на международен доклад година и половина след провеждане на основното изследване – международен консорциум;

– публикуване на национален доклад с резултатите за България – ЦКОКУО.

Обикновено резултатите се представят чрез скала със средна стойност от 500 точки и със стандартно отклонение 100 точки. Въпреки че след публикуването на резултати от дадено изследване най-голям обществен интерес предизвиква т. нар. класация на държавите, нека да отбележим, че международните изследвания не са със състезателна цел. Интересът към това с колко места в класацията сме се преместили нагоре или надолу (а все пак да не забравяме, че това зависи и от броя на участващите страни, който обикновено нараства с всеки изминал цикъл), би трябвало да е заменен от това кои са областите, в които нашите ученици показват слаби резултати и как може да се промени това.

През учебната 2014/2015 година България отново ще участва в редица изследвания.

Основни изследвания PISA 2015

Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) е част от дългосрочен проект на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за изработване на индикатори за качество на образованието. Началото ѝ е поставено през 1997 г. Днес тя е едно от най-авторитетните международни сравнителни изследвания на постиженията на учениците.

Програмата оценява 15-годишните ученици, като основната ѝ цел е да определи доколко учениците в края на задължителното училищно образование са придобили познания и умения, които биха им позволили успешно да се конкурират на трудовия пазар и биха били основа за пълноценна лична и професионална реализация. PISA оценява постиженията на учениците чрез обща международна рамка в три познавателни области: функционална грамотност по четене, математика и природни науки.

До този момент България е участвала в PISA 2000 + , 2006, 2009 и 2012. ЦКОКУО е координатор на изследването от 2006 година, трите доклада с резултатите от участието на българските ученици са публикувани на уеб страницата на Центъра – www.skoko.bg.

В PISA 2015 ще участват 76 държави. В България основното изследване ще бъде проведено в периода от 6 април 2015 до 15 май 2015 г. Очакваме в извадката да бъдат включени около 200 училища от цялата страна с около 5400 ученици. Целевата група на изследването през 2015 г. са учениците, родени през 1999 г. От всяко училище ще участват най-много 42 ученици, избрани на случаен принцип сред всички ученици от целевата група (ако броят им е по-голям). Ако броят на учениците от целевата група в едно училище е 42 или по-малък, в изследването участват всички ученици.

Новото за PISA 2015 е, че се провежда изцяло в електронен формат посредством компютърно базиран тест за разлика от всички предходни етапи на програмата. Тестовите инструменти – в това число тест и въпросници – се администрират посредством специална платформа, разпространявана чрез USB устройство. Необходимият брой USB устройства ще бъде осигурен от ЦКОКУО.

Акцентът на PISA 2015 са природните науки. Задачите по природни науки преобладават в теста. Включени са обаче и по-малък брой задачи за измерване на математическата и четивната грамотност на учениците, чрез които се анализират промените и тенденциите в тяхната подготовка през годините.

За първи път през 2015 г. в теста ще бъде включен и нов модул, измерващ уменията на учениците за екипно решаване на проблеми. Той включва интерактивни задачи, при които ученикът – заедно с няколко виртуални партньори, трябва да реши ясно описан проблем. Възможностите на ИКТ позволяват да се използват различни анимации, симулации, чат, изпращане на имейли и други форми на общуване, чрез които се пресъздава автентична житейска ситуация.

PISA разглежда екипното решаване на проблеми като необходимо умение не само в училище, но и на пазара на труда. Представяме малка част от рамката за оценяване – PISA Draft Collaborative Problem Solving Framework (www.oecd.org/pisa, March 2013), за да се опитаме да изясним концепцията на областта екипно решаване на проблеми и как тя се е развила от 2003 година.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 1

Учителите и реформите

*Откъс от „Ролята на учителя
в реформиращото се образование на XXI век“*

Наташа Крумова-Христемова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
91. НЕГ „Проф. К. Гълъбов“ – София

Предмет на настоящата статия е да се обговорят някои от ролите на учителя в реформиращото се образование на XXI век, съществуващите нормативни документи и стратегии, а също така и нуждите на съвременните ученици от релевантно към очакванията на трудовия пазар, индивидуалните потребности и целите на образователната система обучение. От такава гледна точка полагаме, че образователният дискурс следва да бъде ориентиран към качествено образование, което не само поставя проблеми, а и създава у учениците умения за справяне с тях, а не към възпроизвеждане на знания без практическа приложимост и рег. За съжаление, все още не можем да се похвалим с успехи и постижения, с които се гордеят гържави, които са в челото по резултати по PISA на своите ученици. Някои ще кажат, че това е статистика, грузи – че у нас е просто така, а трети ще потърсят причините за тези факти и нещо повече – начини това да се промени.

Министерствоът на образованието и науката има редица нормативни документи, в които заявява, а на места и регламентира, такива подходи. Доколко те са ефективни и практически приложими, е друга тема. В проекта на МОН Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020) се различават три вида грамотност: „базова грамотност – умение за четене и писане

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 1/2015:**

МЕТОДИКА

Концептът литературна компетентност в литературнообразователния процес в средното училище / Людмила Берковска

Събитието на деконструкцията и мястото на литературата / Даниела Стракова

Ролята на учителя в реформиращото се образование на XXI век / Наташа Крумова-Христемова

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

За четенето и езиковото образование на утрешния ден (I – IV клас) / *Мариана Мандева, Пенка Кънева*

ОПИТЪТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Проектно базирано обучение по български език и литература / *Мария Николова*

Учебният проект по български език и литература като средство за формиране на гражданска култура / *Елка Бабачева*

Предстоящо в списание „Български език и литература“ (анкета с преподаватели по български език и литература)

РЕЦЕНЗИИ И ИНФОРМАЦИЯ

За креативността, която е „отвъд“ ползата / *Ангел Петров*

Книгата, в която срещата на автора и явлението прави благодатно мисленето на читателя / *Радослав Радев*

Полифункционални помагала по български език / *Нели Недялкова*

В памет на проф. Боню Ангелов (по случай 100 години от рождението на изтъкнатия литературен историк старобългарист и заслужил деятел на науката) / *Татяна Илиева*

Национална научна конференция „Павел Вежинов в българската литература“ / *Александра Антонова*

(ниво 1 по PISA; свързва се с компетентностите, които се очаква да притежават учениците в края на IV клас); функционална грамотност – умение за използване на четенето и писането с цел пълноценна реализация в обществото (ниво 2 по PISA; свързва се с компетентностите, които се очаква да притежават учениците в края на основното си образование); комплексна грамотност – компетентност за създаване, разбиране, тълкуване и критическа оценка на писмена информация (ниво 3 и следващи по PISA; свързва се с компетентности, които се очаква да развият и демонстрират лицата в рамките на обучението си за придобиване на средно образование и на по-висока образователна степен)“.

Ако учителят в българското училище се нагърби със задачата да реализира тези видове компетентности в обучението (всъщност кога не го е правил?!), не би трябвало да има размиване на ниво планирани цели и реализирани резултати. Изследванията на PISA досега показват, че българските ученици са в долната скала на класацията, което е извод от обработката на резултатите в изследването. Това, че учениците са функционално неграмотни, е стряскащ факт. Кой е виновен за това обаче? Министерството на образованието и науката като институция, която отговаря за провеждане на образователна реформа (каквато не се провежда от 2003 г.), училището (и неговата социална среда) като един от инструментите, които осъществяват на практика политиките и стратегии за образование, или учителите, които са медиаторът за целите и задачите, които си е поставило МОН, или учениците, които са обект на тези политики и стратегии?!

В образованието се експериментира с нови учебни програми, с нови учебни планове, с нови тематични съдържания и т. н. (но това фактически не се прави от 2000 г., когато са приети Държавните образователни изисквания (ДОИ) за учебно съдържание (УС), в т. ч. и по предмета български език и литература), но чиновникът се съобразява не със статуквото и реалиите в българската образователна система, а само и единствено с буквата на нормативните актове на действащата система. В Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година на МОН се посочва, че: „Концепцията за „общество, основано на знанието“ съдържа идеята, че знанието постепенно заема мястото на икономиката и започва да играе все по-съществена роля по отношение на съществуването на социалните неравенства. Ето защо то трябва да се осмисля не само като понятие, но и като потенциал, чиято рефлексия е върху

средствата, чрез които то се генерира, съхранява, предава и интерпретира, т.е. върху самата образователната система.

В този смисъл, прег българското средно училище и българските учители стоят проблеми, чието цялостно решаване не може да се търси само в обхвата на компетентностите им, а по-скоро в условия на разгръщащо се партньорство с други институции и съсловия“. Нарастващата необходимост за ключовата роля на учителя е повече от очевадна. В книгата „Европеистика и европейски ценности нагласи“ след проведено изследване в няколко български университета (17 университета и академични институции, 5 от които в България!) изводът е, че: „Убедеността както на академичните среди, така и на бизнеса за взаимната полза от сътрудничество е необходимо условие за неговото успешно развитие“, което тревожно напомня, че още при учениците трябва да се изградят такива умения, които да са съобразно нуждите на съвременното общество.

Все пак би трябвало да има начин за преминаване през рубикона на тази нелицеприятна за българското общество ситуация. В целите на гореспоменатата Стратегия са посочени някои от посоките, които могат да извадят българското учителство от загънената улица: „Промяна на процеса на обучение, насърчаващ развиване и придобиване на ключовите компетентности и ориентирането му към провокиране на самостоятелното и критично мислене, самостоятелност, към формиране на практически умения и към интелектуално развитие на личността;

- създаване на благоприятни условия за обучение и развитие в системата на училищното образование чрез изграждане на модерна образователна среда, базирана на съвременни информационни и комуникационни технологии за образованието, осигуряване на достъп до модерни училищни библиотеки – медуатеки;

- прилагане на ефективна система за осигуряване на качеството с участието на всички заинтересовани страни и ефективно разпределяне на ресурсите в образованието и обучението.“

Като гействащ преподавател, изразявам своето мнение, че подобни цели биха били постижими, но към момента практиката не дава очаквания резултат. Човешкият фактор е от съществено значение, но учителят трябва да се съобразява с множество нормативни актове, които по-скоро обременяват неговата преподавателска дейност и диалога му с учениците, отколкото да ги подпомагат. Все повече учителите се превръщат в обслужващи администратори на множество документи, „учители чиновници и учители корабокрушеници“ (Вл. Атанасов), отколкото в пре-подаващи знания на погроставащите.

Още откакто съществува Homo sapiens, човекът се е сблъсквал с множество проблеми, които е трябвало да разрешава. Умствената му дейност е работила по посока на вземане на решения, които да премахват пречките, които са го спъвали. Запаметяването на информация и разбирането ѝ са основни както за разумния човек от семейството на хоминидите (появили се преди 14 милиона години), така и за същия този човек, но от XII век, пряко обвързал живота си с IT технологиите.

Критическото мислене на човека е било важно за него (екзистенциално и социално), затова редица изследователи обръщат специално внимание на неговото изследване, за да открият причинно-следствените връзки, закономерностите в този процес. Мисленето е част от процеса на обучение независимо каква е учебната дисциплина. В триадата учител – ученик – български език и литература се срещат както индивидуалните и социално-психологически нагласи на учителя, така и на ученика, а от трета страна – методологическите основания и стилове на авторите на учебници и образователни стратегии.

Една от водещите роли за учителя е да създаде и да развие у учениците такива умения, които да формират у него умения и компетентности за успешно справяне в живота, да го превърнат в критично мислещо същество. Тъй като критическото мислене започва със задаването на въпроси (сиреч прави света и

Избрано

нещата в него подвъпросни), то има крайна цел и тя е решаването на проблеми. Хората в основата на своята природа са любознателни, което е много по-силно изявено при по-малките, а при по-големите остава на втори план поради другите социални дейности, които трябва да извършва човекът, за да оцелява и за да се социализира. В училище съществена трудност за всеки преподавател е „събуждането на учениците за съществуването на проблемите около тях“ (Джон Бийн). Това може да се осъществи по тристепенния модел „събуждане на интерес – осъзнаване на смисъла – рефлексия“. Планираните дейности на учителя може да са базирани на този модел, като се използва индивидуална и групова работа, брейнсторминг, дебати или дискусия, за да може да се развият умения за критическо мислене, за критическо четене и за критическо писане на учениците. Принципно училището е институция, която дава знания, но трябва да формира умения у учениците за справяне с проблеми от всякакъв характер и най-вече да изгради такива личности, които да са подготвени и да имат адекватни и успешни реализации в общественото си битие, да вземат решения.

Бразилският педагог Пауло Фрейре прави наблюдение, че традиционното образование е „акмулиращо банково“ образование, а учителят прави „депозити“ в съзнанието на ученика/ците. Той много точно е открил проблема в образователната институция, която разчита на натрупани знания, които да се активизират в подходящия момент, за да бъдат възпроизведени. Но това би ли гарантирало адекватно вземане на решение в критична ситуация, в която би попаднал човек? Отговорът категорично е – не. Говорейки за образователната си концепция „Освободителна педагогика“, Пауло Фрейре набляга на аспекта от образователния дискурс, който трябва да е насочен към образование, което поставя проблеми и научава учениците за справяне с тях, а не репродуциране на масиви от информация. В подкрепа на тези твърдения е и виждането на Джон Дюи, който посочва, че: „Само борейки се с условията на проблема, търсейки и намирайки собствено решение, той (ученикът) мисли.“

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“; кн. 1